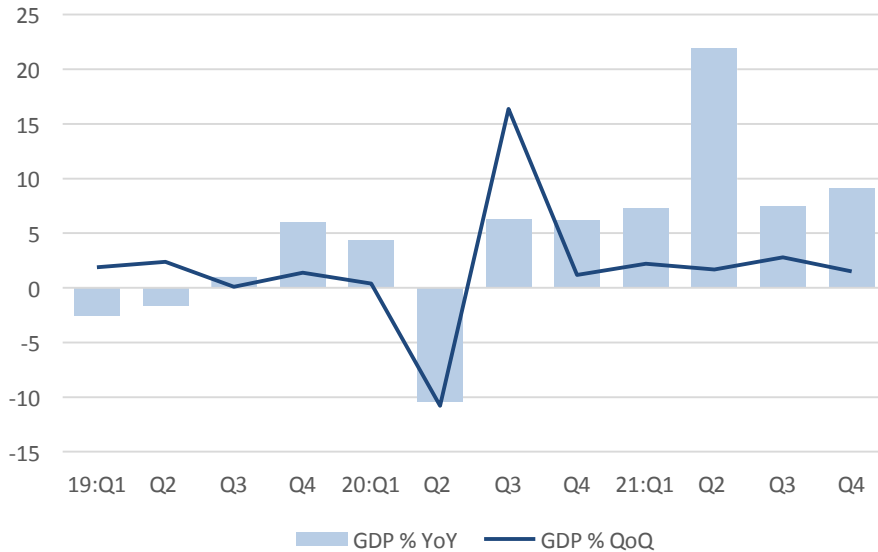

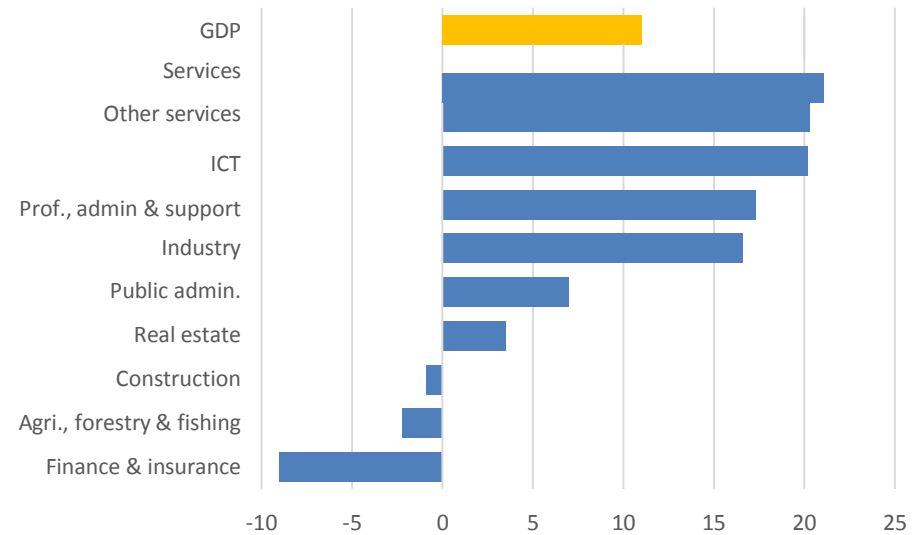
Түркия экономикасы бойынша өзекті ақпарат

Түркияның ЖІӨ 2021 жылы 11%-ға өсті, бірақ 2022 жылы жоғары инфляция мен әлемдегі геосаяси жағдай аясында күрт баяулайды деп күтілуде

Түркия ЖӨ өсімі, 2019-2021 жж., %

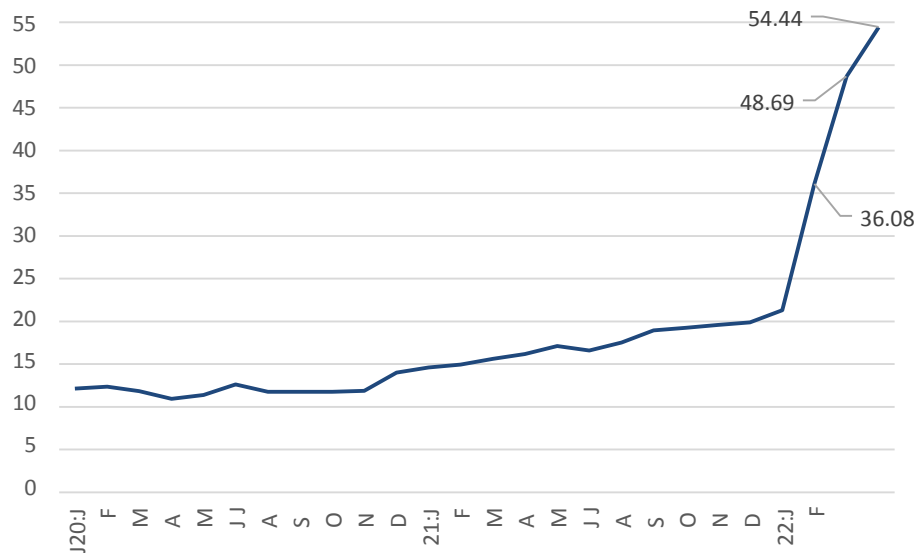
Салалар бойынша Түркияның ЖІӨ өсімі, 2021 ж., % ж/ж

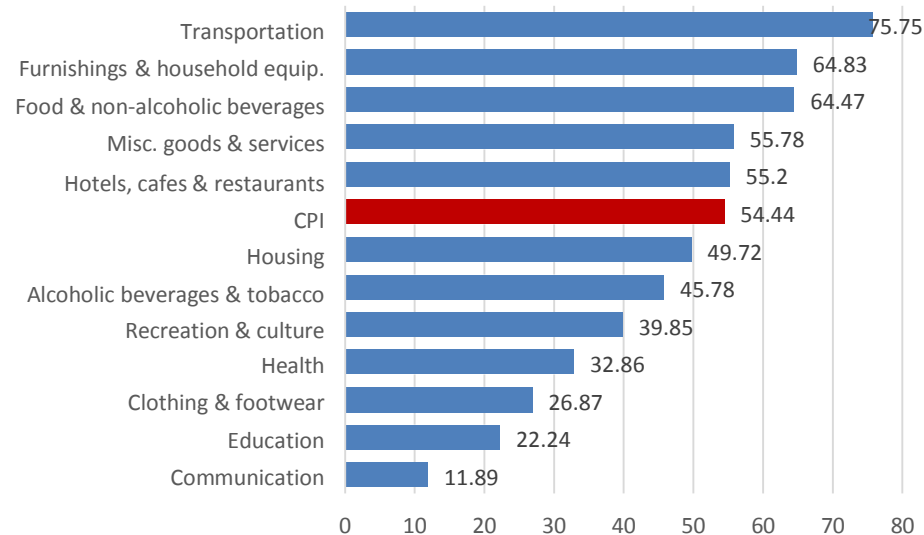
- ✓ Түркияның ЖІӨ өсу серпіні ел экономикасы пандемиядан біртіндеп қалпына келгенін көрсетеді, оның аясында 2021 жылы ЖІӨ-нің 11%-ға өсуі байқалады (2019: 0,9%, 2020: 1,8%) бұл - соңғы онжылдықтағы ең жоғары көрсеткіш. ЖІӨ-нің 55,1%-ын құрайтын тұтыну деңгейі жыл ішінде 15,1%-ға өсті, одан кейін негізгі капиталдың жалпы жинақталуының 6,4%-ға (ЖІӨ-нің 28%-ы) және мемлекеттік шығыстардың 2,1% ға (ЖІӨ-нің 13,1%-ы) өсуі байқалды.
- ✓ Экономика секторларына келетін болсақ, оң өсім қызмет көрсету секторында 21,1%-ға, өнеркәсіпте 16,6%-ға, АКТ-да 21,1%-ға және жылжымайтын мүлікте 3,5%-ға тіркелді. Жоғарыда аталған секторларға қарағанда, теріс серпін ауыл шаруашылығында, орман шаруашылығында/балық аулауда -2,2%, қаржы секторында/сақтандыру секторында -9% және құрылыста -0,9% байқалды.
- ✓ Қазіргі геосаяси жағдай инфляцияны ұзақ уақыт бойы жоғары деңгейде ұстап тұруға ықпал етеді және туризмнен түсетін кірістерге қауіп төндіреді (бұл ағымдағы шот тапшылығын азайту үшін өте маңызды). Озық индикаторлар өнеркәсіп секторы тоқтап тұрған кезде бөлшек сауда төмендеді. Түркияның ЖІӨ 2022 жылдың I тоқсанында 2,5%-3,0%-ға қысқарады деп күтілуде, ал жыл ішіндегі өсім 3,5%-ға дейін күрт баяулайды.

Ақпан айында Түркиядағы инфляция 54%-ды құрап, соңғы 20 жыл ішінде рекордтық мәнге жетті, ал 2022 жылы ол жоғары деңгейге көтеріледі деп күтілуде

Түркиядағы инфляция, 2020 ж. - ақпан, 2022 ж., % ж/ж

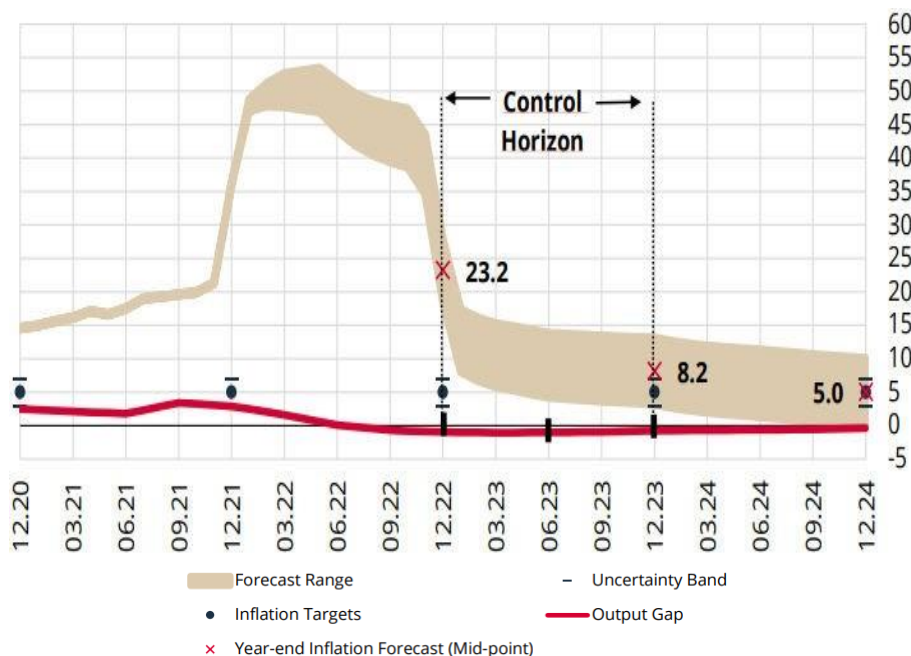
Инфляция компоненттері, 2022 жылғы ақпан, % ж/ж

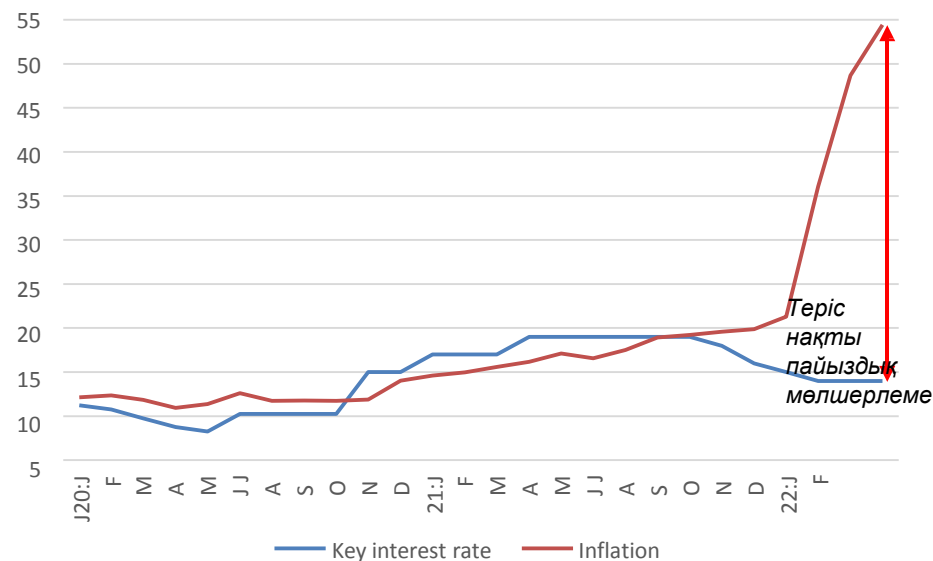
- ✓ **2022 жылғы ақпанда Түркияда инфляция 54,44% ж/ж өсті**, осылайша ел ішінде бағаның өсуін жалғастыратын азық-түлік пен энергия тасымалдаушыларға әлемдік бағаның өсуі аясында соңғы 20 жылда рекордтық мәнге жетті.
- ✓ Жылдық жоғары өсім үш негізгі санат бойынша байқалды: көлікпен қамтамасыз ету 75,75% ж/ж, интерьер заттары мен тұрмыстық техника 64,83% ж/ж, сондай-ақ азық-түлік және алкогольсіз сусындар 64,47% ж/ж.
- ✓ Ақпан айында Түркия инфляциямен күресу үшін азық-түлік салығын 8%-дан 1%-ға дейін төмендетті. **Алдағы айларда инфляция шикізат пен ауыл шаруашылығы бағаларына байланысты тәуекелдерге байланысты өсуді жалғастырады деп күтілуде**, мамыр айында шыңға жетеді 2022 жылдың соңына қарай 82% деңгейінде қалады.

Орталық банк 2022 жылдың III тоқсанында инфляцияның төмендеуін болжайды және одан әрі негізгі пайыздық мөлшерлеме 14% деңгейінде сақталады

Инфляция бойынша ТР ОБ болжамдары, %

Негізгі пайыздық мөлшерлемеге инфляция, %

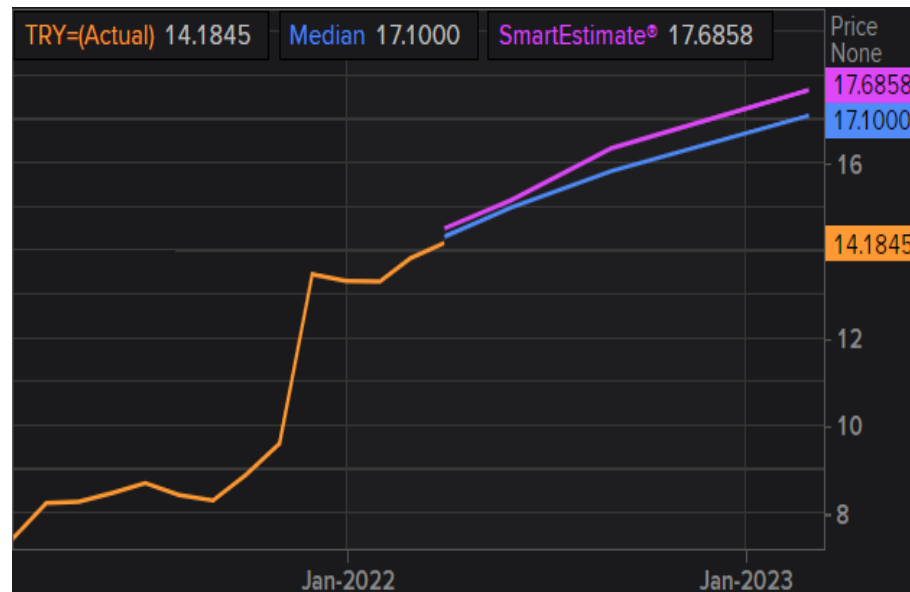
- ✓ Сонымен қатар, **Түркияның орталық банкі 2021 жылдың 2-жартысында** тұрақты баға мен қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін қабылданған (i) шаралар және (ii) жоғары базаның әсері аясында **2022 жылғы III тоқсанда инфляция төмендей бастайды деп күтуде.**
- ✓ Осылайша, **70% ықтималдықпен Орталық банк инфляцияны 2022 жылдың соңына қарай 18,6%-27,8% (медиана 23,2%) және 2023 жылдың соңына қарай 3,4%-13% (медиана 8,2%) деңгейінде күтеді.** Қазіргі геосаяси жағдай және өсіп келе жатқан әлемдік бағалар ұзақ уақыт бойы Түркиядағы инфляцияны жоғары деңгейде ұстап тұруы мүмкін.
- ✓ Ақпан айындағы ақша-кредит саясаты отырысында Түркиядағы негізгі пайыздық мөлшерлеме 14% деңгейінде сақталды. Елдің Орталық банкі омикрон мен геосаяси жағдайдың ушығуы әлемдік экономикалық белсенділіктің төмендеу қаупін сақтап, белгісіздікті арттыратынын атап өтті. ТР ОБ сондай-ақ, Түркиядағы ағымдағы жоғары инфляция негізгі экономикалық көрсеткіштерге емес, ұсыныстың жаһандық факторларына байланысты екенін қосты.

Лира бір доллар үшін 14,65 деңгейінде саудаланады, қазіргі геосаяси жағдай елдің макроэкономикалық тұрақтылығына қауіп төндіреді

2022 жылғы 4 наурыздағы жағдай бойынша USDTRY жұбы бойынша жылдық серпін

2022 жылғы 9 наурыздағы жағдай бойынша USDTRY жұбы бойынша жылдық болжам

- ✓ **Наурызда лира АҚШ доллары үшін шамамен 14,65 деңгейінде саудаланды, бұл 2021 - жылдың желтоқсанынан бастап Түркияның әлсіз макроэкономикалық тұрақтылығына қауіп төндіретін геосаяси жағдай аясында ең төмен көрсеткіш. Өткен жылы АҚШ долларына қатысты лира 90%-ға төмендеді.**
- ✓ Лира үшін уақытша "үзіліс" 2021 жылдың желтоқсанынан бастап енгізілген мемлекеттік қолдау схемаларының арқасында болды. Лираны қолдау үшін бағалау бойынша 2021 жылғы желтоқсанда Орталық банк осы уақытқа дейін 2022 жылы 20 млрд. АҚШ доллары және 7-8 млрд. АӨШ доллары сомасына резервтер сатты.
- ✓ **Лираға оның төмендеуіне қысым Түркияның дәстүрлі емес ақша-кредит саясаты аясында (сондай-ақ АҚШ-тағы пайыздық мөлшерлемелердің көтерілуін күту аясында) жалғасады деп күтілуде. 4 наурыздағы жағдай бойынша лира медианалары бойынша болжамдар 2023 жылғы қаңтарға қарағанда 17,1/USD құрайды.**

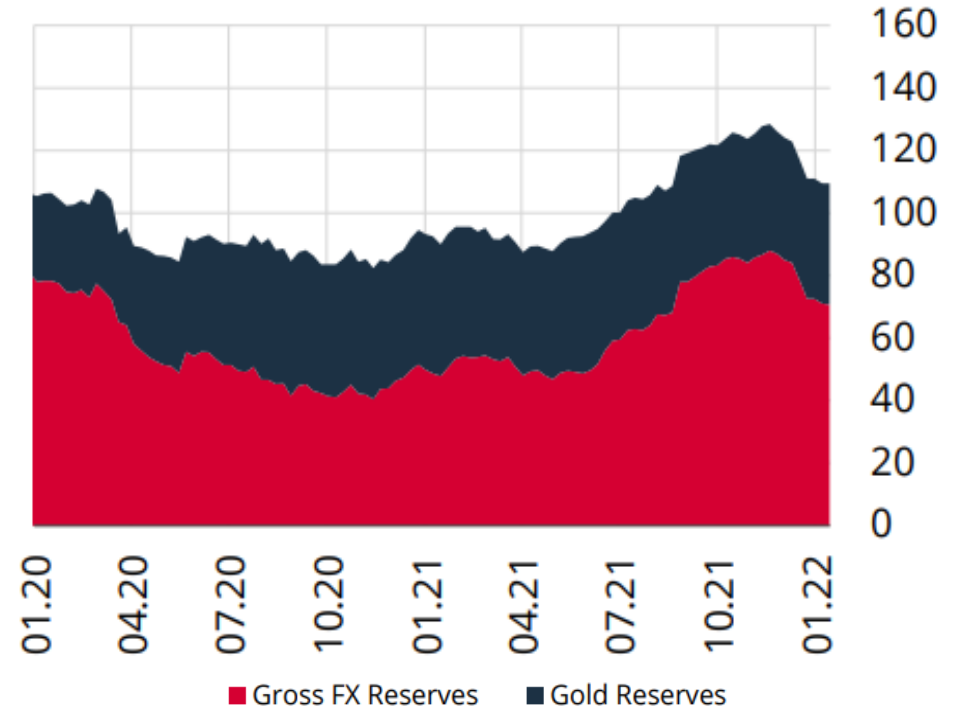

Дамушы елдердің валюталары АҚШ долларына қатысты біршама төмендеді, ал лира айтарлықтай төмендеді, Түркияның валюталық резервтері төмендеуде

АҚШ долларына қарсы лира және дамушы елдердің валюталары (31.12.2019 индексі =1)

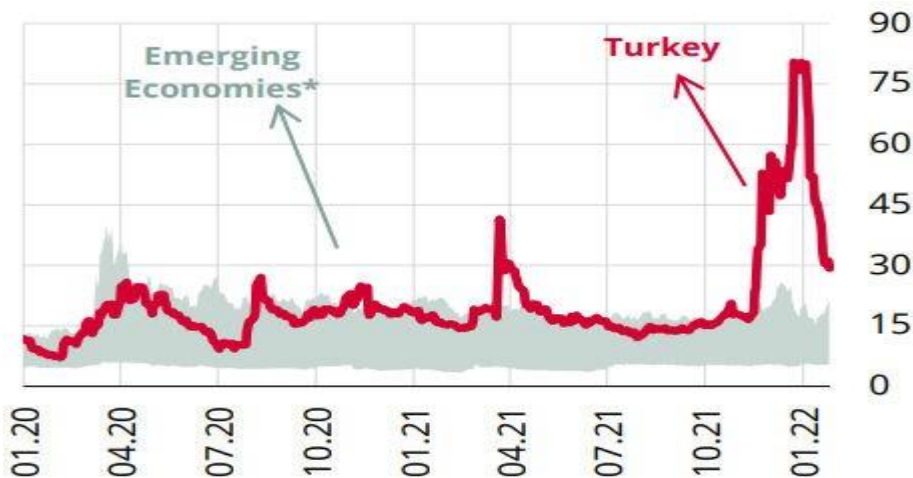
ТР ОБ халықаралық резервтерінің өзгеруі (апта сайынғы серпін, млрд. АҚШ доллары)

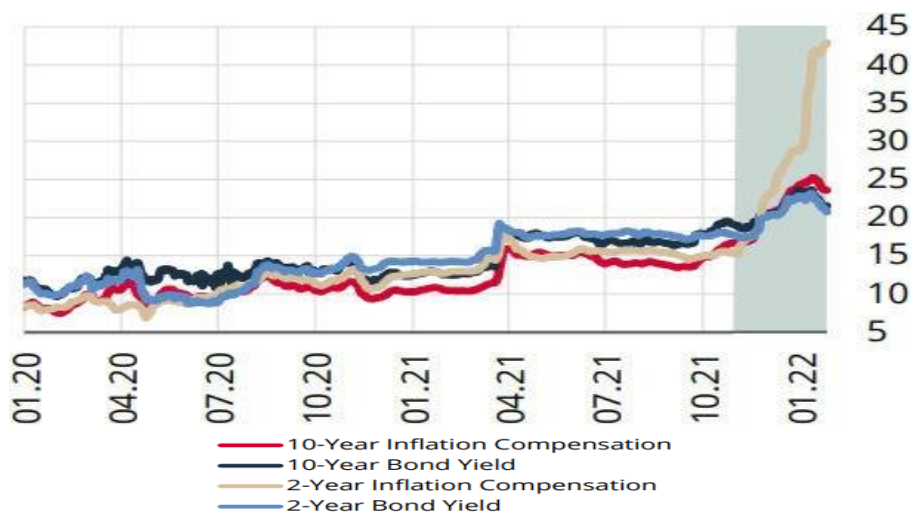
- ✓ Дамушы елдердің валюталары доллар индексінің өсуіне жауап ретінде АҚШ долларына қатысты аздап құлдыраған кезде, түрік лирасы айтарлықтай құлдырауды көрсетті.
- ✓ Орталық банктің халықаралық резервтерінің өсу үрдісі керісінше ауысып, **2022 жылғы қаңтарда 109,7 млрд. АҚШ долларына дейін айлық есептеуде 1,3%-ға төмендеді.** Валюталық резервтер **2,4%-ға 63,3 млрд АҚШ долларына дейін** төмендеді, ал алтын резервтері **0,3%-ға 38,6 млрд АҚШ долларына дейін** өсті.

Лираның болжамды құбылмалылығы дамушы елдердің валюталарымен салыстырғанда салыстырмалы түрде жоғары, жоғары инфляция және инфляция болжамының нашарлауы кірістілік қисықтарының өсуіне әкелді

Опционмен шартталған айырбастау бағамының құбылмалылығы (АҚШ долларына қарсы, айлық форвард,%)

Ұзақ мерзімді долларлық облигациялардың кірістілігі және инфляцияға индекстелген кірістілік, %

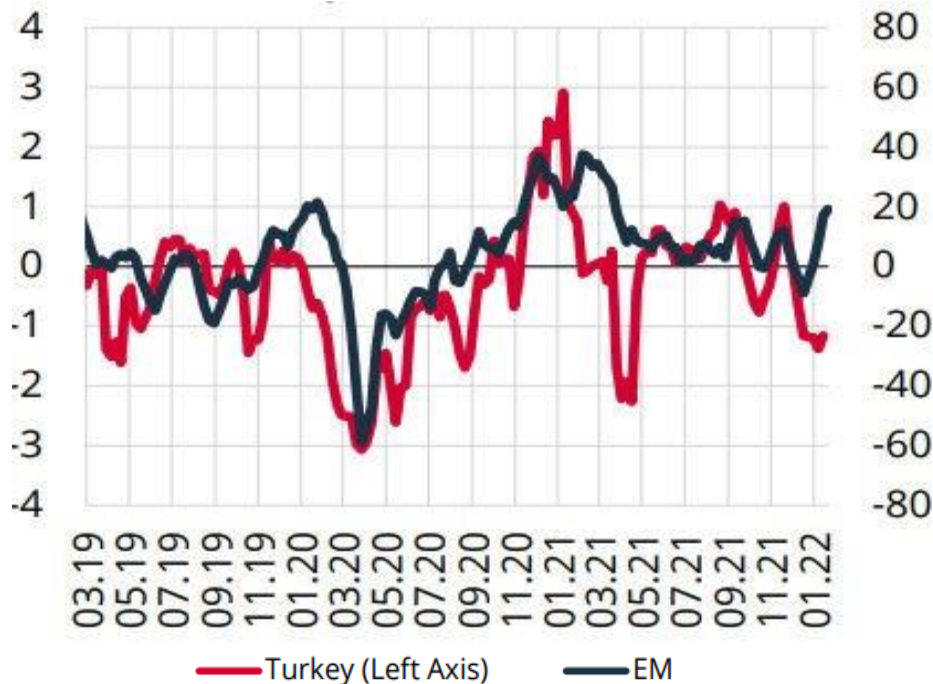
Опционмен шартталған айырбастау бағамының құбылмалылығы (АҚШ долларына қарсы, 12 айлық форвард,%)

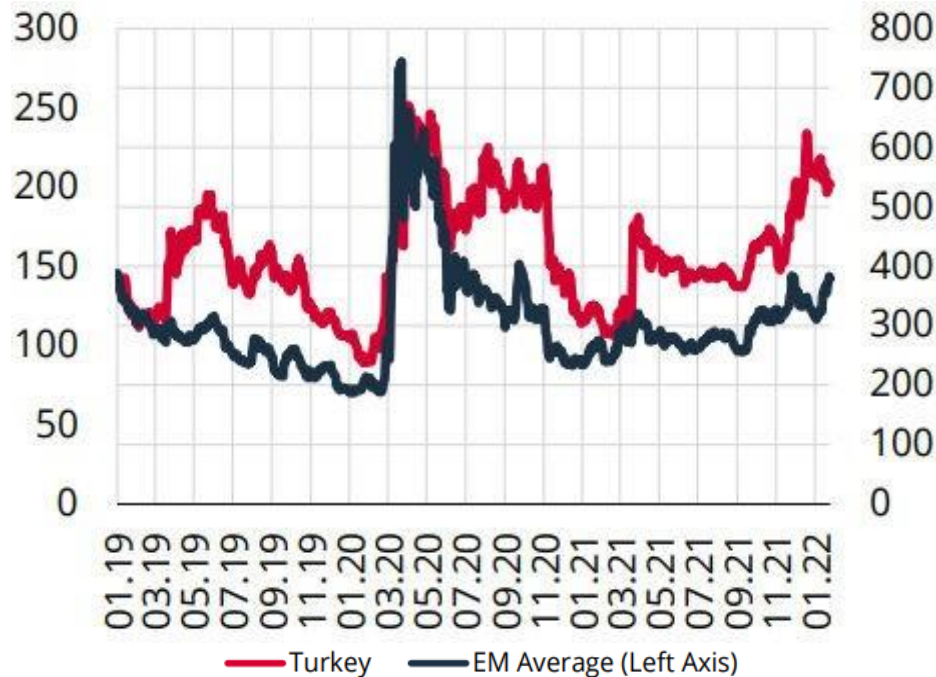
- ✓ 2021 жылғы желтоқсанда айтарлықтай өсуден кейін лираның айырбас бағамының құбылмалылығы 2022 жылғы қаңтарда төмендеді, бірақ дамушы елдер валюталарының болжамды құбылмалылығымен салыстырғанда әлі де жоғары деңгейде
- ✓ Түркияның инфляциялық күтуі және долларлық облигациялардың кірістілігі тәуекел сыйлықақысының өсуіне және лираның құбылмалылығына байланысты өсті.
- ✓ Табыстылық қисықтары барлық өтеу мерзімі бойынша жоғары жылжыды. Нақты инфляцияның өсуі және инфляция болжамының нашарлауы инфляция бойынша индекстелген 2 жылдық облигациялардың кірістілігінің 40%-дан жоғары деңгейге дейін өсуіне әкелді.

Дамушы нарықтарға портфельдік инвестициялар ағыны жалғасқан кезде, Түркияда өткен жылдың желтоқсанынан бастап портфельдердің таза жылыстауы байқалды

Түркияға және экономикасы дамып келе жатқан елдерге портфельдік инвестициялар ағыны, млрд. АҚШ долл.

Түркия мен дамушы елдердің 5 жылдық тәуекелдік сыйлықақылары, CDS, б.п.

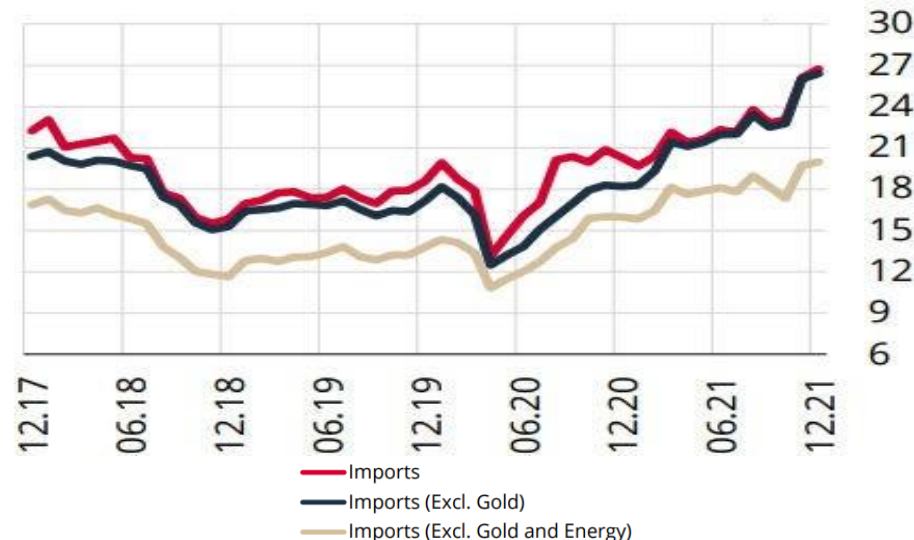
- ✓ 2021 жылғы желтоқсаннан бастап Түркияның акциялар және долларлық қарыз нарықтарында тұтастай экономикасы дамушы елдердің акциялар нарықтарына портфельдік инвестициялардың жалғасып жатқан ағынымен салыстырғанда **тиісінше USD1 млрд. және 0,3 млрд. АҚШ доллары мөлшерінде портфельдік инвестициялардың таза жылыстауы тіркелді.**
- ✓ Осы кезеңде дамушы елдердің тәуекелдік сыйлықақылары бойынша ауытқулар байқалды, **Түркияның тәуекелдік сыйлықақысы дамушы елдердің тәуекелдік сыйлықақысының жиынтық көрсеткішімен салыстырғанда төмендеді.**

2021 жылы Түркияның экспорты 33%-ға өсті, бірақ энергия бағасының өсуі импорттың өсуіне әкелді

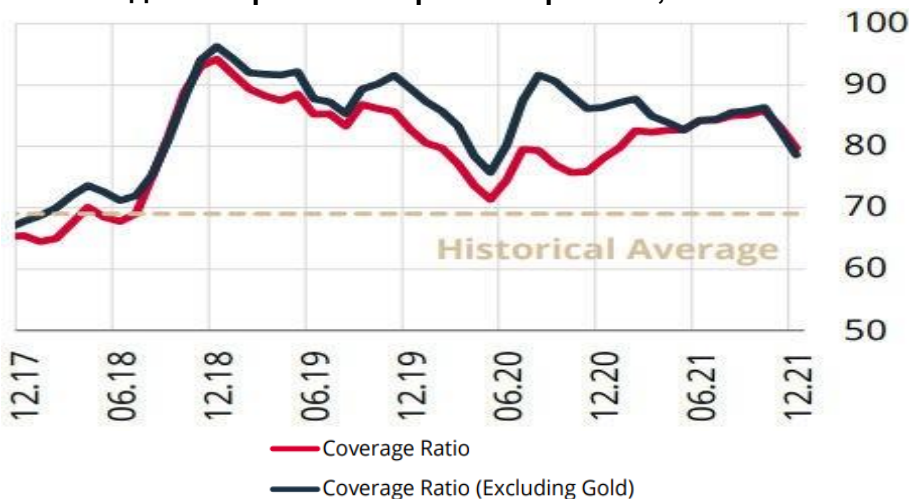
Түркия экспорты, млрд. АҚШ доллары

Түркия импорты, млрд. АҚШ доллары

Түркияның экспорты мен импорттың жабу коэффициенті, 3 айдағы сырғымалы орташа көрсеткіш, %

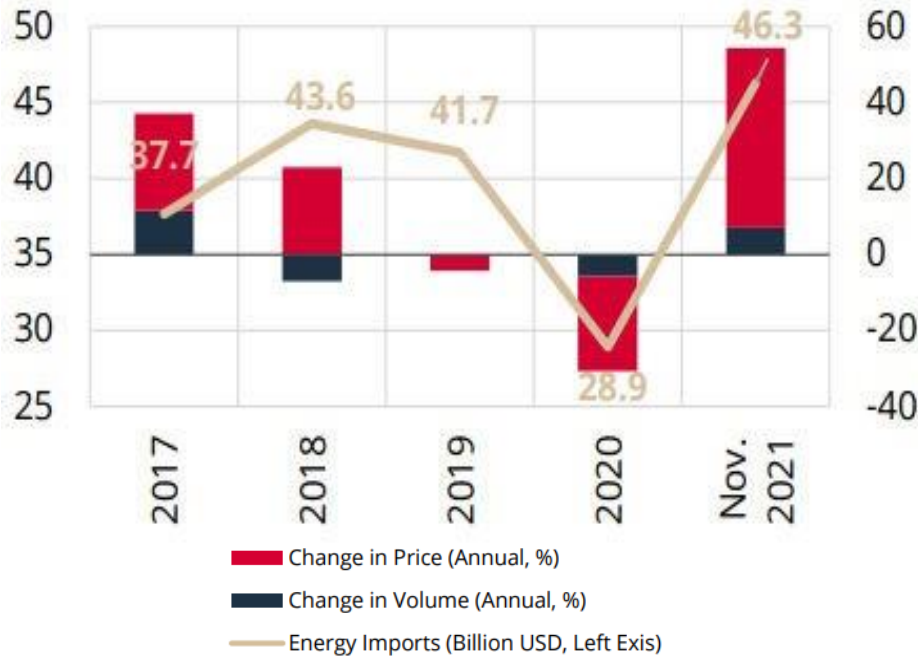

- ✓ Түркияның экспорты 2021 жылы 33% ж/ж өсті және алтын экспорты аясында 225,4 млрд АӨШ долларына жетті.
- ✓ Сонымен қатар, импорттың жалпы көлемі экономикалық белсенділіктің қалпына келуі және энергия тасымалдаушылар бағасының өсуі аясында 2021 жылы 271,4 млрд АҚШ долларын құрады.
- ✓ Инвестициялық тауарлардың, әсіресе аралық тауарлардың импорты өсті, ал тұтыну тауарларының импорты төмендеді.
- ✓ Экспорт пен импортты жабу коэффициенті 80%-дан төмендеді, бірақ орташа тарихи деңгейден жоғары.

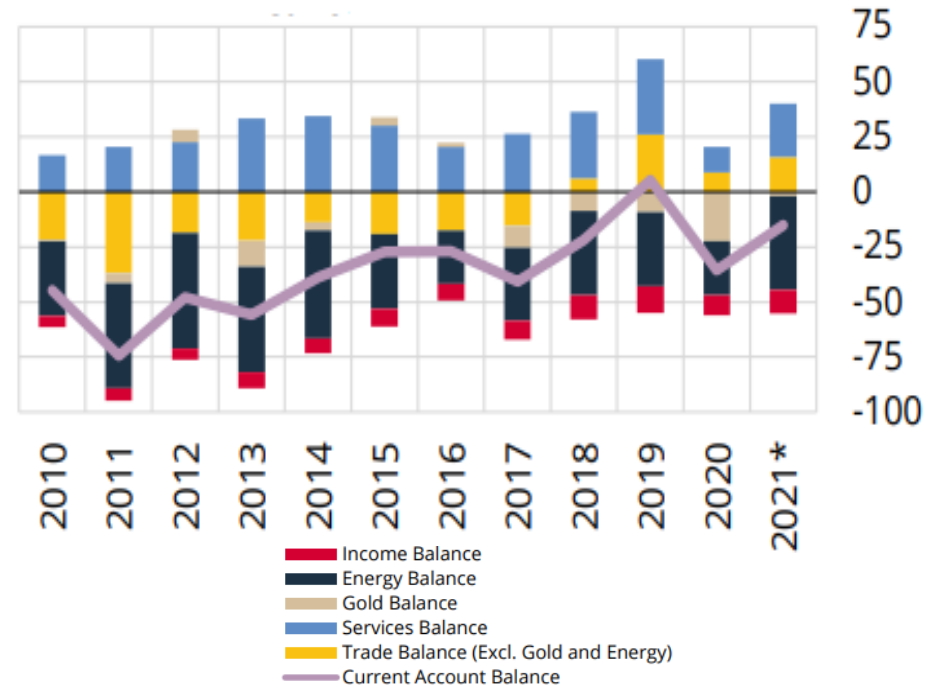

Энергия тасығыштарға жоғары бағалар импорт құнын ұлғайтуды жалғастырады және Түркияның ағымдағы операциялары бойынша сальдоның оң серпінін шектейді

Түркияға энергия импортының өзгеру компоненттері, %

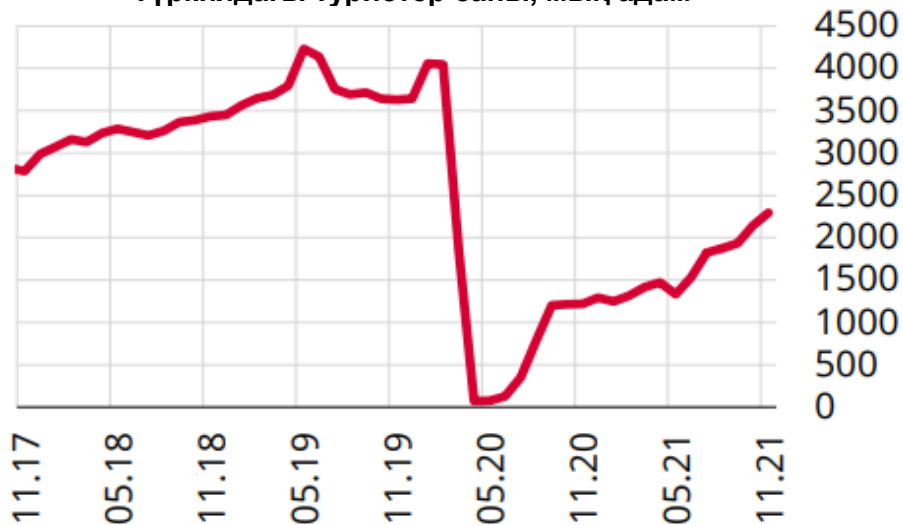
Түркияның ағымдағы операциялары бойынша сальдо компоненттері, млрд. АҚШ

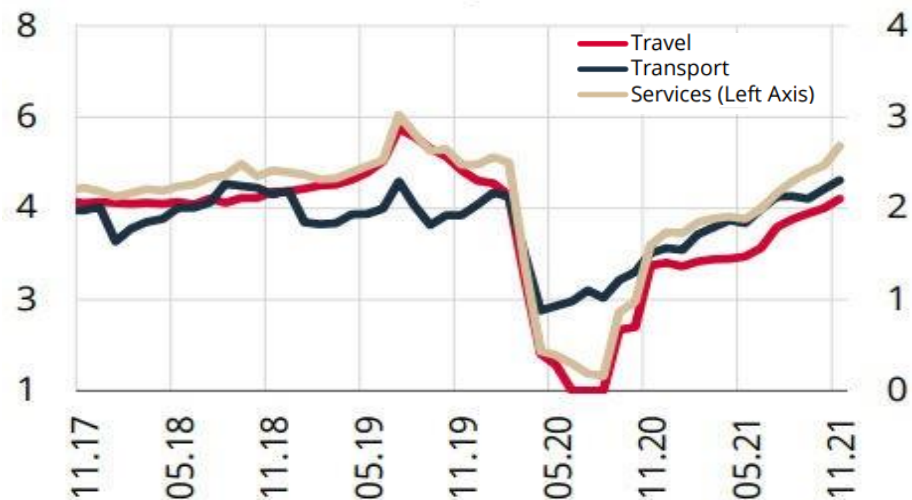
- ✓ **2021 жылғы қарашадағы жағдай бойынша Түркияға энергия тасымалдаушылардың импорты 54,4% ж/ж ұлғайып, 46,3 млрд АШ долларын құрады.**
- ✓ **Өз кезегінде, бұл жоғары энергия бағасының Түркияға энергия импортының құнына, сондай-ақ оның сауда балансы мен ағымдағы операциялар бойынша сальдосына айтарлықтай әсерін көрсетеді. Түркияның энергия тапшылығына байланысты сауда тапшылығы 2021 жылы 42,3 млрд АҚШ долларына дейін артады.**
- ✓ **2022 жылдың I тоқсанында бағаның өсуі жоғары экономикалық белсенділікке және қыс айларында жылыту қажеттілігіне байланысты Түркиядағы энергия тасымалдаушыларға сұраныстың өсуіне кедергі болмайды деп күтілуде. Энергия көздеріне жоғары бағалар төмендеу жағына қарай ағымдағы операциялар бойынша ел сальдосына қысым көрсетуді жалғастырады.**

Қызметтерді сатудан түскен түсім пандемияға дейінгі деңгейге жетті, бұл ағымдағы операциялар шоттарына оң әсер етті, бұл ретте ол энергия тасымалдаушылар импортының өсуімен өтелді

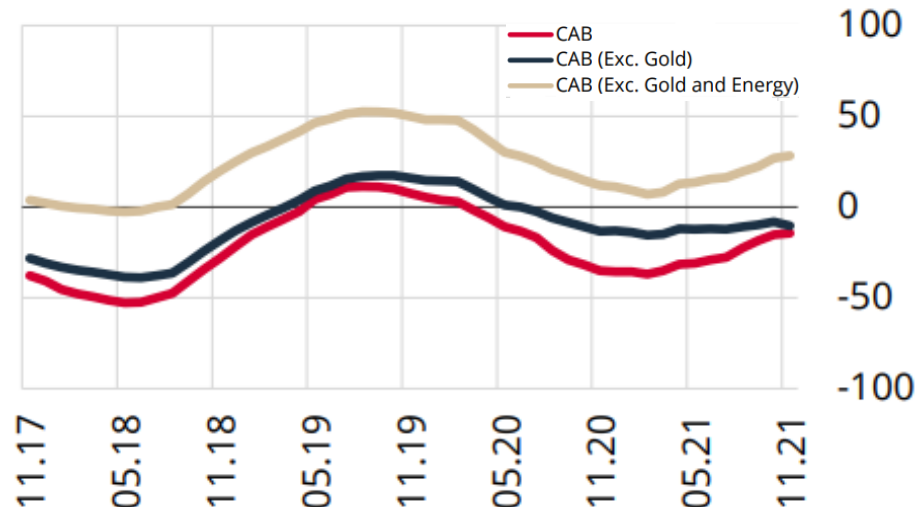
Түркиядағы туристер саны, мың адам

Түркияның қызметтерді сатудан түскен түсімі, млрд. АҚШ доллары

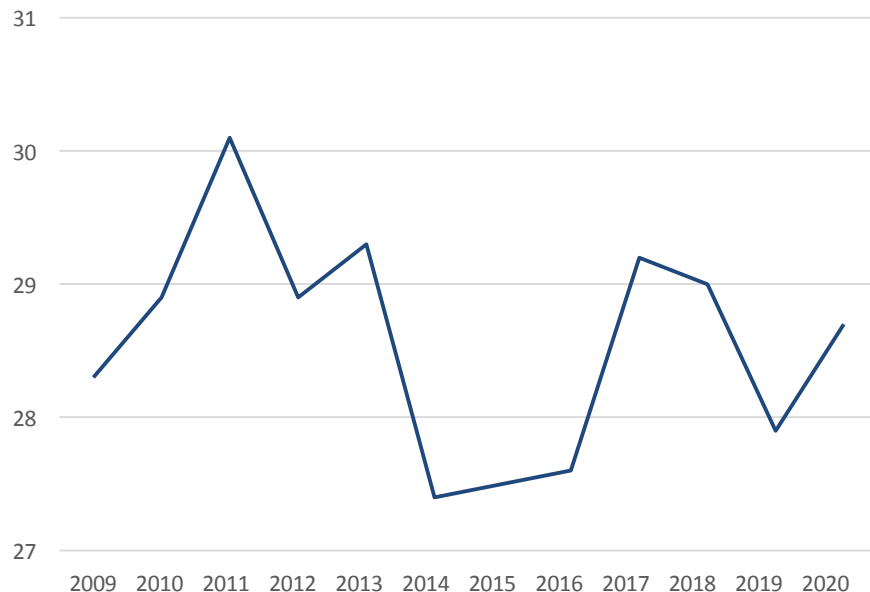
Түркия ағымдағы операциялары бойынша сальдо, млрд. АҚШ долл.

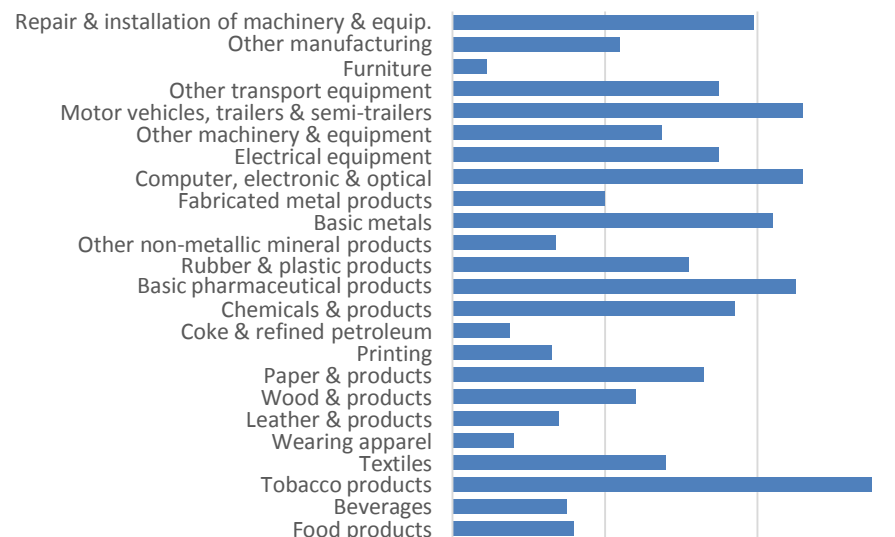
- ✓ Түркияға туристер санының артуы, әсіресе вакциналау қарқынының өсуінен кейін, ұшу және саяхаттау шектеулерінің алынып тасталуымен немесе жеңілдеуімен байланысты болды
- ✓ Саяхат пен көлік түсімдерінің өсуі тезірек болды. Сол сияқты, қызметтерді сатудан түскен кіріс күрт өсті және пандемияға дейінгі деңгейге жетті, бұл елдің ағымдағы операцияларының сальдосына оң әсер етті.
- ✓ Дегенмен, қарашадан бастап энергия тасымалдаушыларға жоғары баға жағдайында импорттың (энергия тасымалдаушылардың) айтарлықтай ұлғаюы аясында ағымдағы шоттың тапшылығы байқалады.

Экспортқа бағытталған Түркияның өндірістік секторы кеңінен экспорттық өнімдер өнеркәсіп импортталатын ресурстар пайдаланылады

Түркияның өңдеу өнеркәсібіндегі экспорттаушы фирмалардың импортталатын ресурстарының үлесі, %

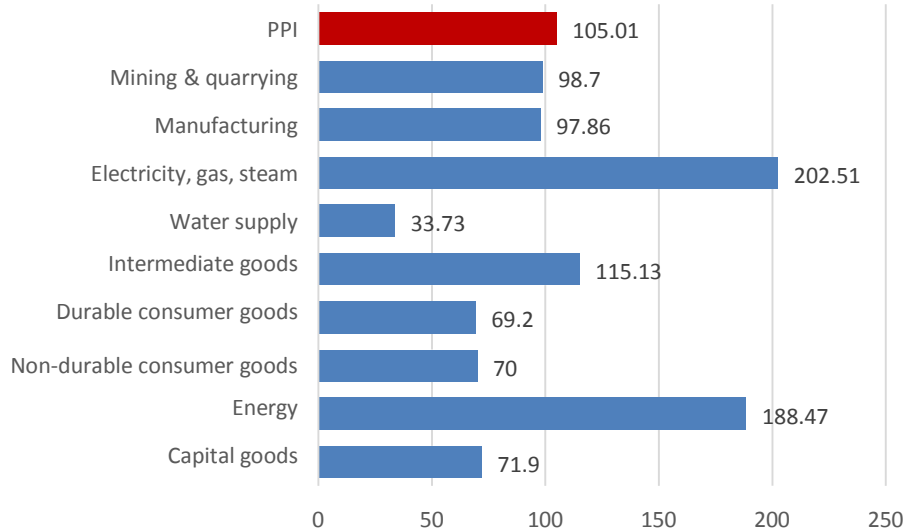
Түркияның өндірістік кіші салалары бойынша импортталатын ресурстардың үлесі, 2020 ж., %

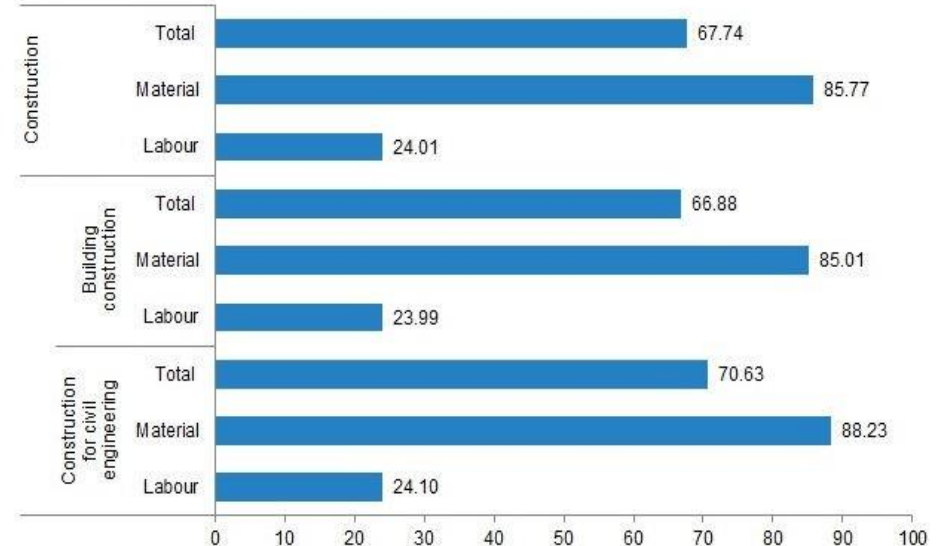
- ✓ Экспортқа бағдарланған өндіріс секторында импортталатын ресурстарды пайдаланудың жоғары үлесі лира бағамының төмендеуіне байланысты экспорттық тауарлардың бәсекеге қабілеттілігінің оң әсерін шектеуі мүмкін.
- ✓ Түркияның экспортқа бағдарланған өндірістік секторының импортталатын ресурстарының үлесі 2020 жылы 28,63%-ды құрады, бұл 2009-2020 жылдар кезеңінде 28,5% орташа тарихи көрсеткішке сәйкес келеді.
- ✓ Өндірістің кіші секторлары бойынша импортталатын ресурстардың 40%-дан астам үлесі темекі бұйымдарын, автокөлік құралдарын, компьютерлерді, электрониканы және оптикалық жабдықты, негізгі фармацевтикалық өнімдерді өндіруге және металлургия өнеркәсібіне тиесілі.

Өндірушілердің бағасы 105%-ға өсті, құрылыс құнының индексі материалдар мен жұмыс күші бағасының өсуі аясында 67,7%-ға өсті

Компоненттер бойынша Түркия өндірушілерінің баға индексі, ақпан 2022 ж., % ж/ж

Түркияның құрылыс құнының индексі (2021 ж. желтоқсан), % ж/ж

- ✓ **Аралық өнімнің үлесіне Түркия импортының жалпы көлемінің шамамен 75%-ы тиесілі, бұл отандық өндірісте және өнім экспортында импортталатын ресурстарды кеңінен пайдалануды куәландырады. Өндірушілердің бағасы тұтынушыға әсер етуі мүмкін импортталатын өнімдерге инфляция аясында 2022 жылғы ақпанда 105,01% ж/ж өсті.**
- ✓ Соңғы екі онжылдық ішінде Түркия экономикасы өсуінің негізі құрылыс секторы болды, оның ЖІӨ-дегі үлесі 6%-ды құрайды, онда шамамен 2 млн. адам жұмыс істейді. **Лира девальвациясына байланысты секторға импорттық шикізат пен отын бағасының күрт өсуі қатты әсер етті. 2021 жылдың қыркүйегінен бастап Түркия бойынша көптеген құрылыс алаңдарында жұмыс тоқтатылды.**
- ✓ **2021 жылғы желтоқсанда құрылыс құнының индексі 67,7% ж/ж өсті, өйткені материалдардың құны 85,8% ж/ж өсті, ал жұмыс күшінің құны 24,0% г/г өсті. Аяқталмаған немесе жаңадан басталған құрылыс объектілерінің бағаларын түзету күтілуде.**
- ✓ Ішкі нарықтағы бағаларға қатысты белгісіздік лира бағамының төмендеуі және оның жоғары құбылмалылығы қаупіне байланысты басым болады.

Жауапкершілікті шектеу және ақпаратты ашу туралы ескертпе

Осы есепті (бұдан әрі - «Есеп») "Verny Capital" ЖШС Нарықты зерттеу жөніндегі инвестициялық командасы (бұдан әрі - "зерттеу тобы") дайындады. Зерттеу тобы осы Есепте көрсетілген барлық пікірлер зерттеу тобының жеке кәсіби пікірін көрсететінін растайды. Есеп зерттеу тобы сенімді деп санайтын ақпарат көздерінен алынған ақпарат пен әдістемелерге негізделді, сонымен қатар тәуелсіз бағалаудан өтпеген қоғамдық және басқа да деректер қолданылды. Есеп барынша шынайы болу мақсатын көздейтініне қарамастан, зерттеу тобы және/немесе "Verny Capital" ЖШС кез келген қолданылатын құқыққа сәйкес, тікелей немесе жанама, Есептегі ақпараттың дәлдігіне немесе толықтығына қатысты ешқандай кепілдіктер бермейді және ешқандай куәландырулар жасамайды, тиісінше осы Есепті дәл және толық деп санамау керек. Зерттеу тобы және/немесе "Verny Capital" ЖШС олардың деликт, шарт нәтижесінде немесе керісінше жағдайда Есеппен не ондағы кез келген мәлімдемемен байланысты тартылуы мүмкін өзге тәсілмен туындауынан тәуелсіз кез келген қолданылатын құқыққа сәйкес кез келген жауапкершілікті тікелей шектейді және одан бас тартады. Бұдан басқа, болжамды мәлімдемелер Есеп күніне ғана жарамды. Зерттеу тобы және/немесе "Verny Capital" ЖШС осындай ақпарат ескіруі немесе дәл болмауы мүмкін екеніне қарамастан, Есеп күнінен кейін осы Есепті немесе оның мазмұнын жаңарту бойынша міндеттемелерді өзіне алмайды. Жоғарыда айтылғандарға қарамастан, Зерттеу тобы Есептегі ақпаратты алдын ала ескертусіз кез келген уақытта өзгерте алады.

Зерттеу тобы да, "Verny Capital" ЖШС-да, оның кез келген лауазымды тұлғалары мен қызметкерлері де Есептегі ақпаратты пайдалану нәтижесінде, Есепте болуы мүмкін немесе Есепте бар ақпаратты пайдалану және/немесе одан әрі тарату, жариялау немесе өзге де ашу нәтижесінде өзгеше түрде туындауы мүмкін ақпараттағы қандай да бір дәлсіздіктер, қателер немесе олқылықтар нәтижесінде туындауы мүмкін қандай да бір залалдар немесе шығындар үшін жауапты болмайды. Есепте кез келген ақпаратты пайдалану тек оқырманның қалауы және тәуекелі бойынша жүзеге асырылады. Есепті алу және оны зерттеуді жалғастыру жоғарыда айтылғандармен келісу және қарсы қабылдау болып табылады.

Осы Есеп тек жалпы ақпараттық мақсаттарға арналған. "Verny Capital" ЖШС Есеп кез келген қолданылатын құқыққа сәйкес кез келген юрисдикциядағы кез келген активтерді немесе бағалы қағаздарды сатып алу немесе сату туралы оферта жасауға оферта немесе кез келген тұлғаға шақыру болып табылмайды және түсіндірілмеуі тиіс деп мәлімдейді. Есеп және ондағы кез келген материалдар, басқалармен қатар, инвестициялық немесе кез келген басқа шешімдер қабылдауды қоса алғанда, ешқандай мақсаттар үшін пайдаланылмауы тиіс.

Осы Есептің ешбір бөлігі "Verny Capital" ЖШС алдын ала жазбаша келісімінсіз кез келген құралдармен көшіріле, жариялана, пайдаланыла немесе кез келген нысанда қайталана алмайды немесе таратыла алмайды. Бұдан басқа, "Verny Capital" ЖШС эмиссия проспектілеріне, бастапқы жария орналастыру материалдарына немесе қаржылық бақылау органдарына немесе кез келген юрисдикциядағы өзге органдарға немесе солардың негізінде кез келген инвестициялық немесе басқа шешімдер қабылдануы мүмкін кез келген жария материалдарға берілетін басқа да құжаттарға сілтеме жасау, қосу немесе басқаша жолмен Есептің кез келген бөлігін пайдалануға үзілді-кесілді тыйым салады.

